

Zamek biskupów w Ujeździe

Zamek biskupów wrocławskich w Ujeździe – ruiny zamku leżącego w mieście Ujazd, w powiecie strzeleckim, w województwie opolskim. Zamek powstał w połowie XIII wieku, jako własność biskupów wrocławskich. Rozbudowany w XIV wieku w stylu gotyckim i przebudowany w stylu renesansowym w wieku XVI. W XVIII wieku założenie przebudowano na barokowy pałac. Wpisany do rejestru zabytków 15 maja 1964 roku, nr rejestru 884/64.

Lokalizacja:

Państwo: Polska

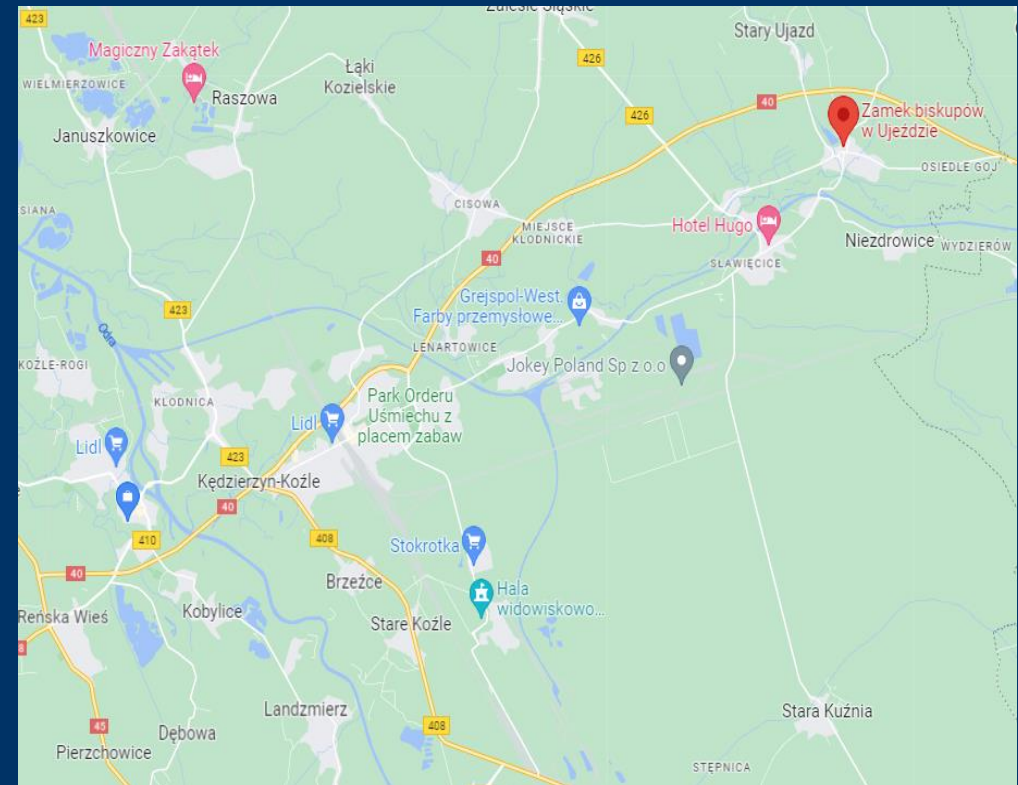
Województwo: Opolskie

Miejscowość: Ujazd

Adres: Matejki, 47-143 Ujazd

koordynacje: 50°23'28"N 18°20'56"E

Położenie na mapie po prawej stronie:

Historia

Siedziba biskupa wrocławskiego obok osady Ujazd, powstała w połowie XII wieku. Ujazd po raz pierwszy wzmiankowany był w bulli papieża Hadriana IV z roku 1155. Bulla wymieniała posiadłości biskupstwa wrocławskiego na Śląsku[2]. Wybudowany w XII wieku zamek miał początkowo formę czworobocznej wieży z przyporami w narożach (długość boku 8,5 m) i pełnił funkcję donżonu – baszta mieszkalna. Warownia była niewielkich rozmiarów. Zachodnia ściana wieży była zespolona z murem obwodowym zamykającym prostokąt o wymiarach 23×31,5 m. Mury obronne odpowiadały przebiegowi ścian późniejszego pałacu z końca XVI wieku. Przed murem obronnym były dwa rzędy drewnianych palisad, które kuliście otaczały murowaną część warowni. Przed zewnętrzną palisadą znajdowała się fosa a we wschodniej części brama wjazdowa.

W XIII wieku do baszty obronnej dobudowano Dom Biskupi, który stał się siedzibą biskupiego Prokuratora. W okresie od XIII do początków XV wieku biskupi często przebywali w Ujeździe, o czym świadczą wystawione tutaj dokumenty. Ujazd stanowił wtedy centrum dóbr biskupich w granicach księstwa opolskiego, tzw. Klucza Ujazdowskiego.

W XIV wieku basztę i Dom Biskupi przebudowano w stylu gotyckim. Powiększono też obszar zamku otoczony murem obronnym i zbudowano bramę z piętrowym budynkiem bramnym. Prawdopodobnie w narożniku pn.-wsch. zbudowano drugą basztę lub basteję wychodzącą poza mury. Około 1365 roku, w czasie konfliktu biskupa Przecława z Pogorzeli z księciem opolskim Bolkiem III zbudowano dodatkowe fortyfikacje broniące zamku i miasta. W 1370 roku na polecenie cesarza Karola IV fortyfikacje te zburzono. Później odbudowano jedynie mury miasta.

Południowo-Zachodnia ściana zamku

Kolejni właściciele zamku - biskupi wrocławscy

Walter z Malonne	1149–1169
Żyrosław II	1170–1198
Jarosław opolski	1198–1201
Cyprian	1201–1207
Wawrzyniec	1207–1232
Tomasz I	1232–1268
Władysław wrocławski	1268–1270
Tomasz II Zaremba	1270–1292
Jan Romka	1292–1301
Henryk z Wierzbna	1302 -1319
Wit de Habdank i Lutold z Kromieryża	1319–1326
Nankier	1326–1341
Przeclaw z Pogorzeli	1342–1376
Wacław II legnicki	1382–1417
Konrad IV Starszy	1417–1428

We władaniu Piastów opolskich (1428–1524)

We władaniu Piastów opolskich (1428–1524)

Ujazd pozostał własnością biskupstwa wrocławskiego do 1428 roku, wtedy to został przejęty, jako zastaw, przez księcia opolsko – strzelecko – niemodlińskiego Bernarda (1428–1443)[4]. Ujazdowski zamek stał się siedzibą starosty książęcego. W 1428 roku starostą został Janke Kotuliński z Kotulina[5].

W I połowie XV wieku Ujazd z zamkiem był kilkakrotnie zdobywany. W 1430 roku Ujazd zdobyły wojska husyckie, a w 1434 roku wojska polskie starosty sieradzkiego Krystyna z Kozięgłów w pogoni za rycerzem – rozbójnikiem Mikołajem Kornicz Sistrzeńcem zajmują Gliwice i Ujazd. W czasie wyprawy po koronę czeską dla księcia Kazimierza Jagiellończyka, 23 -24.09 1438 roku wojska króla polskiego Władysława III pustoszą Ujazd i okolice[6].

W 1443 roku Ujazd z Kluczem Ujazdowskim zostaje sprzedany przez biskupa Konrada IV księciu opolskiemu Bolkowi V (1443–1460), który sprzeciwił się przejęciu Ziemi Oświęcimskiej przez biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego. Sprzeciw Bolka V i innych książąt opolskich doprowadził do wojny z Oleśnickim (1444–1452). W 1444 roku wojska Oleśnickiego pod dowództwem Piotra Szafrąca z Pieskowej Skały zdobyły Ujazd, Toszek i Koźle.

Po Bolku V Ujazd przejmuje książę opolski Mikołaj I (1460–1463) i oddaje Ujazd córce Machnie jako wiano. Mąż Machny książę Przemek Toszecki (1463–1465 i 1466–1484) wykupuje wiano w 1463 roku, ale już dwa lata później musiał je odsprzedać biskupowi wrocławskiemu. W 1465 roku Ujazd odkupuje biskup Jodok z Ruzomberku (1465–1466), a już w 1466 roku sprzedaje go księciu toszeckiemu Przemkowi. Ten przekazuje Ujazd, w 1466 roku, bratu księciu Januszowi IV „bez ziemi” (1484–1497 formalny właściciel Ujazdu) na jego siedzibę. Po bezpotomnej śmierci Janusza IV w 1497 roku, Ujazd powraca do biskupstwa wrocławskiego. Biskup Jan IV Roth oddaje dobra ujazdowskie w dzierżawę wolnemu dziedzicznemu wójtowi Ujazdu Mikołajowi Dluhomil z Bierawy[4]. Klucz Ujazdowski rozpada się, ale aż do 1810 roku zachowała się odrębna jednostka administracyjna w obrębie starostwa toszeckiego a później powiatu toszeckiego – dystrykt ujazdowski. W czasach gdy Ujazd dzierżawił Mikołaj Dluhomil, dobra ujazdowskie formalnie pozostawały własnością biskupstwa wrocławskiego. Biskupami i właścicielami miasta i zamku byli wtedy: Jan IV Roth (1497–1506), Jan V Thurzo (1506–1520), Jakub von Salza (1520–1524).

Północno-wschodnia część zamku

Główna brama do zamku od strony wschodniej.

Część północno-zachodnia.

Mury obronne północnej części zostały zniszczone podczas wejścia armii czerwonej w 1945r. Natomiast została zachowana część północno-zachodnia zamku (widok na zdjęciu)

Zamek dawniej

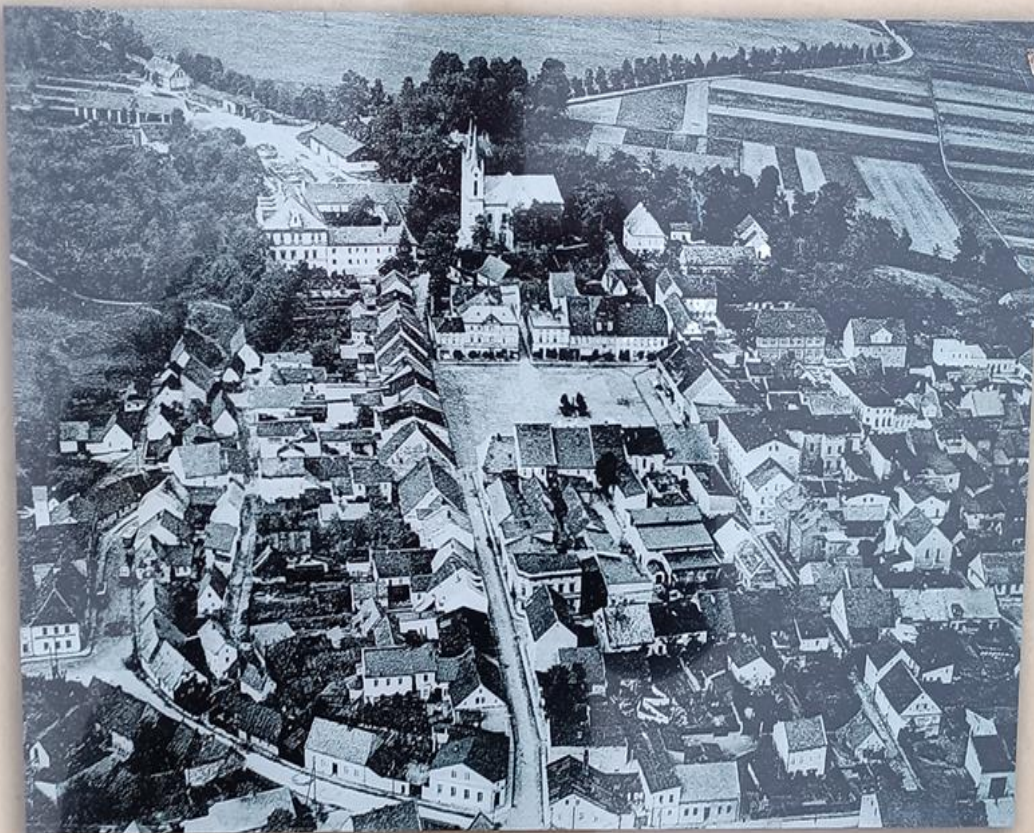
Ujest 0/5. Schloss

f

ki w czasach
w dokonywał
wyznaczając
Taką sposób
em". Zwyczaj
owości o tej
k, Ujazdy czy

cutio, Vysad,
a łacińskiego,

doczniony jest
owli miejskich

Fotografia lotnicza Ujazdu z lat 30. XX wieku.

Obiekt jest jak najbardziej dostępny dla wszystkich, lecz wejście do samego budynku zamku jest zabronione. Przy wejściach do budynku są kratki widoczne na zdjęciach.

5. Biskupi wrocławscy zwierzchnikami miasta

Ujazd stanowił punkt środkowy dla posiadłości biskupich na Górnym Śląsku. Nasze miasto było też ważnym ogniwem administracji kościelnej, będąc siedzibą dziekana na Śląsku nazywanego archiprezbiterem. Biskupi wrocławscy przebywali w ujazdowskiej siedzibie podczas wizytacji swych majątków i tu wystawiali ważne dokumenty. Oto niektóre z nich.

- 04.02.1255 Biskup Tomasz I wystawia dwa dokumenty dotyczące zakonu Joannitów.
- 05.09.1261 Dokument biskupa Tomasza I dotyczący klasztoru cystersów w Rudach Raciborskich.
- 08.01.1272 Biskup Tomasz II wystawia dwa dokumenty. Jeden dotyczy Czerwicy, a drugi nakazuje ogłoszenie interdykty na kościół pw. św. Mateusza i szpital we Wrocławiu. Dokument dotyczący Czerwicy, jako świadka, wymienia Piotra, biskupiego prokuratora w Ujeździe.
- 09.03.1297 Biskup Jan Romka wystawia dokument dotyczący dochodów kolegiaty w Opolu. Dokument wymienia jako świadka, Rudolfa, biskupiego prokuratora w Ujeździe.
- 16.09.1297 Biskup Jan Romka wystawia dokument dotyczący dziesięcin dla kościoła w Raszowej. Dokument poświadczyl Rudolf, biskupiego prokurator w Ujeździe.
- 26.09.1395 Dokument biskupa Wacława dotyczący klasztoru cystersów w Rudach Raciborskich.
- 02.04.1415 Dokument biskupa Wacława potwierdzający umowę dotyczącą ołtarza kościoła w Chróścimie.

Biskupi wrocławscy zwierzchnicy klucza ujazdowskiego:

Wawrzyniec 1207-1232, Tomasz I 1232-1268, Tomasz II 1270-1292, Jan III Romka 1292-1301, Henryk I z Wierzbnej 1302-1319, Nankier 1326-1341, Przeclaw z Pogorzeli 1342-1376, Wacław z Legnicy 1382-1417, Konrad Oleśnicki 1417-1447, Jodok z Różomborku 1456-1467, Rudolf z Rudeshein 1468-1482, Jan IV ROTH 1482-1506, Jan V Turzo 1506-1520, Jakub Salza 1520-1539.

Akwarela przedstawiająca zamek od strony ogrodowo - parkowej.

6. Losy zamku i miasta w XIV - XVI wieku

W XIV wieku przebudowano w stylu gotyckim zamek. Wzniesiono, zbudowany z cegły, nowy reprezentacyjny Dom Biskupi. Również w tym stuleciu warownia stała się przyczyną konfliktu pomiędzy księciem Bolkiem III Opolskim a biskupem Przecławem z Pogorzeli. W 1370 roku spór został definitywnie rozstrzygnięty przez Karola IV, cesarza i króla czeskiego, który nakazał rozebranie murów obronnych wokół miasta i zamku. Zostały one jednak w niedługim czasie odbudowane. W 1414 roku doszło do kolejnego zatargu pomiędzy biskupem Wacławem a księciem Bernardem Niemodlińskim. W konsekwencji zawarto ugodę, na mocy której umocnienia Ujazdu z blankami, wieżami, bramami i fosami miały pozostać w niezmiennym stanie i nie mogły być ulepszone bez zgody księcia Bernarda. Oznaczało to, że miasto i zamek w tym czasie było ufortyfikowane. Do drugiej połowy XVI wieku zamek z otoczeniem zapewne przechodził modernizacje, lecz dokładnych informacji źródłowych nie posiadamy. Te, do których się można odnieść, opierają się jedynie na badaniach archeologicznych.

- W 1430 roku miasto zdobyły wojska husyckie. Po stronie hustyłtów stanęli Bolko IV, jego syn Bolko V, Przemko Opawski i Kazimierz Oświęcimski. W trakcie walk Bolko V przejściowo opanował Ujazd.
- W 1434 roku wojska polskie starosty sieradzkiego zajmują Gliwice i Ujazd.
- W czasie wyprawy po koronę czeską dla księcia Kazimierza Jagiellończyka we wrześniu 1438 roku wojska króla polskiego Władysława III pustoszą Ujazd i okolice.

Malarskie ukazanie warownej baszty i Domu biskupiego XIV - XVI wiek.

Najstarszy znany widok Ujazdu 1536 rok.

10. Książęta Ujazdu

Rodzina Hohenlohe pochodzi z Frankonii. Od roku 1235 używała tytułu hrabiowskiego. W Polsce przedstawiciele rodziny pojawili się w XIII wieku jako członkowie zakonu krzyżackiego; Gotfryd został w 1297 roku w Wenecji wielkim mistrzem. Następnie siedzibę zakonu przeniesiono do dzisiejszego Malborka.

Pierwszym z rodu Hohenlohe osiadłym na Śląsku był Fryderyk Ludwik zu Hohenlohe - Ingelfingen (1746-1818). Przez małżeństwo w 1782 roku z Amelią Szarlottą von Hoym objął dobra Sławięcice - Bytków - Szumirad. W 1799 roku utworzył z nich fideikomis rodowy. W latach 1837-38 kupił dobra Ujazd i Bycina, z których utworzył odrębny fideikomis. Kolejnym właścicielem dóbr został jego syn, Hugo (1816-1897), któremu król pruski Wilhelm I w 1861 roku nadał tytuł księcia Ujazdu, Herzog von Ujest. Tytuł był dziedziczny i przysługujący dziedzicowi dóbr Ujazd - Sławięcice. Zgodnie z jego wolą zamek został przebudowany na barokowo - manierystyczny pałac. Wykonano szereg zmian związanych z elewacją zewnętrzną, między innymi dobudowano taras i schody w kierunku parku od strony zachodniej. Przebudowano pomieszczenia pałacowe oraz wykonano nowe pokrycie dachowe. Pałac był okazałą budowlą, lecz sam książę w nim nie mieszkał, lecz w swoim równie imponującym sławięcickim pałacu. Książę Hugo był w latach 1867-1876 konserwatywnym posłem do Reichstagu i dziedzicznym członkiem pruskiej Izby Panów. Dzięki swej fortunie był jednym z 5 najbogatszych w Niemczech. Kolejnym przedstawicielem rodu był Christian Kraft (1848-1926). Po jego śmierci w 1926 roku majątek przeszedł na młodszego brata Hansa (1858 -1944). Ostatnim właścicielem śląskiej fortuny został jego syn August 1890 -1961. Dziś jego następcą jest syn Kraft (1933), noszący tytuł: 8. Fürst zu Hohenlohe-Öhringen, 5. Herzog zu Ujest.

Herb rodu Hohenlohe - Öhringen.

Znaczek zamkowy z wizerunkiem herbu rodu Hohenlohe.

Zdjęcie przedstawiające pierwszego księcia Ujazdu Hugo Hohenlohe-Öhringen.

Zniszczenia zamku w styczniu 1945r.

11. Zniszczenie zamku i miasta - styczeń 1945 r.

Podczas działań toczonych w okresie II wojny światowej (1939-1945) Ujazd należał do państwa niemieckiego, więc do grudnia roku 1944 nie doznał żadnych strat. Dopiero z początkiem roku 1945 duża część ludności miasta opuszczała te tereny i przemieszczała się w kierunku Dolnego Śląska. W samym mieście zostało jedynie około 400 osób. Front na ziemię ujazdowską dotarł 21 stycznia, a do samego miasta 23 stycznia. W wyniku działań wojennych wojsk Armii Czerwonej miasto ucierpiało w 70%. Zniszczona została prawie cała zabudowa rynku i przyległych ulic oraz zamek książęcy. Dużą część wyposażenia została wcześniej zabezpieczona i wywieziona do rodowych posiadłości książąt ujazdowskich znajdujących się w Turynii. Zabytkowa budowla ucierpiała w takim stopniu, że odbudowa w okresie powojennym okazała się przedsięwzięciem ponad miarę miasta. Z biegiem czasu degradacja pałacu postępowała w wyniku oddziaływania warunków atmosferycznych i częściowego wykorzystywania pozyskanego budulca na cele gospodarcze, czyli odbudowę innych budynków.

W roku 1957 przeprowadzono badania oceniające stan zniszczeń na terenie miasta. Pozostały po nich fotografie i plany, z których wynika jakie budynki uległy zniszczeniu i nie nadają się do odtworzenia. Wśród nich był zamek i jego najbliższe otoczenie. Pokrycie dachowe wraz z górną kondygnacją uległo całkowitemu zniszczeniu. Wnętrza zostały całkowicie wypalone. Zniszczeniu uległy również zabudowania kompleksu zamkowego od wschodniej i południowej części miasta. W latach 70. XX wieku podjęto pierwsze próby ratowania ruiny, które nie zakończyły się sukcesem.

Widokj zniszczonego zamku po II wojnie światowej. Zbiory IDN Wrocław.

*Widok środka zamku od boku
(aparatur przed kratami).*

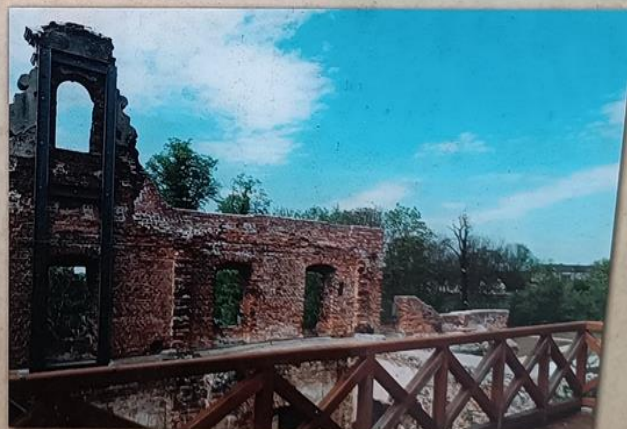

Widok zamku przed kratami

Widok na ruiny zamku z lotu ptaka

Ujazdowski zamek po rewitalizacji 2016 oraz 2019 rok,

- Na górze zamku został zrobiony taras widokowy, oraz miejsce do posiedzenia i porozmawiania. Również można stąd zobaczyć część środka ruin zamku.

Widok tylnej części zamku wraz z wejściem na górę.

***Na tym zdjęciu można zauważyć
pozostałości po schodach do
piwnic zamku***

Na zamku zostały
wzniesione metalowe
konstrukcje, aby
zachować ściany oraz
wysokość budynku.

- Prezentację przygotował:
- Kamil Bajkiewicz
- Klasa: 4mT
- Źródła: wikipedia, google maps, książka o zamku w ujeździe od Marka Gaworskiego
- Zdjęcia robione były samodzielnie, poza slajdem 12 i 23